

IRAGANAK TINKO DIRAU

Iñaki Zumalde

Eguzkia erdi irekitako leiho batetik sartzen zen, pabaturiko zoluan argizko erronboide bat marraztu eta gela erdi ilunduan argi izpi bat zabalitzen zuelarik. Ohe estuan etzanda, eskuak garondo azpian, loak noiz hartuko zain, Pedrok begira eta noraezean ziharduen lozorroan. Aldameneko ohean lagun bat zurrunka ari zen; aurrekoan beste dohakabe bat erretzen. Bi ormen luzeran simetrikoki lerratutako hogeitamar ohetan beste hainbeste atso-agure zetzan, siestan, etxeko ordenantzak hori agintzen bait zuen.

“Hamabi t’erdiak, bazkaria; ordu bat t’erdia, siesta; laurak, osteratxo bat; zazpiak, errosarioa eta afaria... eta horrela eguna joan eta eguna etorri; hila joan eta hila etorri; urtez urte heriotzaren zain, ezer egin gabe miserikordia ofizialari esker jan, edan eta lo eginetz”.

Oharkabeki begiak erdi batuta behatzen nuen ronboidearen angelu bat aldameneko ohearen anka batera heldu zen. Gaisoaren zurrungak isildu egin ziren; ametsetan hitzen batzuk zezeldu zituen isilean.

“Josetxo hau zoriontsu da. Bere bizitzan ez du jana, edana eta loa baino gehiago amestu! Edana! Bizitzan edan baino ez du egin. Bere ondasunak edan zituen, aurrekoek urteren ahaleginez, ilusioz eta neke haundiz utzi zizkieten ondasunak; bere izerdia edan zuen. Eta dena edan ondoren ona etorri zen. Berrogei urte edaten; berrogei urte ba-soerdi batekin ametsetan...”

—Pedro, baduzu zigarrorik?

—Ez.

Aurreko ohekoak destainezko madarikazio bat bota zion. Manta barruan sartu eta lotarako gertatu zen.

“Eta beste hori? Hori munduan zehar ibili ondoren etorri zen ona. Enarak bezala alferkerian ibili zen, eguraldi onaren soinura. Honen bitzita leku berean ez egotea zen, paradisia bera izanda ere. Eta hona hemen preso; kalera ere ezin atera, hainbeste ibili ondoren oinek ez diote laguntzen. Erre eta erre, erregai den oro erre. Eske, beti eske, zigarroak, zigarrokinak...”

Exagonoaren alde bat ankatik gora zihoan. Kamioi bat igaro zen, ibili ezinda. Kanpandorreko erlijuak ordu bat jo zuen... zurrunka jarraitzen zuen...

...Jekitzeko ordua da!

Serora txaloka igaro zen. Zuri, beltz eta errosario kunder hotsa. Norbaitek ozenki urruma egin zuen; beste batek marmar egin zuen. Leihotik haur jolastien zaratak entzuten ziren. Gorputz zaharrak ez zuen jeiki nahi.

—Hori beti onenean dator...

—Hori da bere egin beharra... Ja, ja! Zer uste duzu zuk?

“Bah...! Gaur ez naiz aterako. Hobe da nere esne txarra usteltzea, pertsonak eta gauzak ikusita garrastu baino. Haurrak... garbitasuna, errugabetasuna; gazteak... mardultasuna eta ilusioak. Ilusioak...! eta ondo jan eta hobeto jazten diren horiek, Jainkoak daki zeren atzetik dabilten; autoak eta irriparreak; limosnatxoren bat emango balute lez agurtzen dute aspaldiko adiskideak. Eta... bah! Zertarako!”

Oinetan, haundiegi datorkion jaka; ehun ona, baina, bera bezala gastatuta, jubilatzean.

“Norena izan ote da zera...”

—Gero arte.

—Nora zoaz?

—Gaur On Nikolasen urteguna da; gaur goizean zorionak eman dizkiot eta bere kontura tragu bat harteko esan dit. Argi ibili behar da!

On Joakin igaro zen eztulka, lazki eta meheki; bere ziluetan mehea, erropaz jantzitako eskeletoa, atletik desagertu zen.

“Gizagaxoa! Horrek bai errukitzen bauela. Hogei urte eta bizitza ondatuta. Laister biriki gabe geratuko da. Ez dakit zernolako mamorrok jaten ari zaizkio. Adin horretan ni zoriontsu nintzen; bizitza irentsi egiten nuen, aurrera eta atzera begiratu gabe. Egun bakoitza zertzen zen promesa bat zen...”

Apurtxo bat zuzendu eta jaka hartu zuen. Sakelak arakatu eta tabako solte apur bat atera zuen. Nekez bildu zuen.

—Zigarrorik ez duzula esango duzu gero...

—Ez dut...

Eztukaldi batek ito zuen bere erantzuna haserre bizian jarri zuelarik. Madarikatu egin zuen, baina erretzen jarraitu zuen, aurrekoaren hitzei jaramonik egin gabe.

“Ah ze morroi gogaikarria! Denok eman behar diogu berari eta berak ez dio inori ezer ematen...! Mekauen!”

Gelaren bestaldean, bi agure balkoian euskarrituta eguraldiari buruz ari ziren, ea uztarako ona ala txarra zen eztabaidan. Ez dakit zein urtetan eguraldi berdintsuarekin arto uzta ona izan zela eta babarrun uzta hobea. Besta haretan, berriz, uzta eskasa izan zela honegatik edo horregatik...“Deabruak eraman ditzala baserritarrak eta uztak! Doazela kalera eztabaidatzera. Guri jaten eman diezaigutela eta bakean utzi. Nahiko lan egin dugu bizitzan!”

Felix isil-isilik sartu zen eta Pedoren ohe ertzean eseri zen. Bere konfidantzagizona zen, edozein gauzetaz hitz egin zezakeen bakarra. txikia eta potoloa, espresiorik gabeko aurpegiari ontasun itxura ematen zioten betaurreko itzelak zituen. Bizitzak gogor hartu zuen arren, ez zuen inoiz galdu berezko ontasuna. Langile nekegaitza, bere emaztearen erruz ultramarino negozio txikiak jasan zuen porrotaren lekuko izan zen. Emazte dipsomana porrokatuak hilobira eraman bait zituen ondasun guztiak, alargun eta hartzekodunen haserrearen oinordeko utzi zuelarik.

—Tabakorik?

—Oraitxe erre dut azken zigarroa.

—Tori.

Zenbait zigarrokin batuta zeukan paper zati bat zabaldu zuen.

—Nondik atera dituzu hainbeste?

—Gaur Resustaren etxean bankete bat izan dute, eta, atera direnean, jangelara sartzen utzi didate.

—Baina... eta zuretzat?

—Ah! Asko gelditzen zaizkit oraindik...

Zigarrokinei zerien usai garratzak kilikatu egin zuen.

—Felix, eta neretzat ez al duzu, ala?

—Bai mutil, horixe behar genian.

Bere ohera urbildu eta beste pakete bat eman zion, txikiagoa. Isil-isilik alde egin zuen. Zigarrokinak nahaskildu zituen. Ia osorik zegoen zigarro bat hartu eta begira begira jarri zitzaion ahora eraman aurretik. Zigarro puntta karminez zikinduta zegoen. Birau bat jaurti zuen muturra kentzen ziolarik, eta bat batean ezpainak garbitu zituen besoarekin.

“Urde harek alkandora zikindu zidan. Ah zernolako nahigabeak eman zizkidan! Horrela sartu nintzen bizitzaren misterioan. Hainbeste denpora ametsetan lehen baino okerrago geratzeko” —zigarroa isutu zuen— “Bah... hori ez da ezer! Aberats horiek ez dakite zertan dirua bota... Rosa ez zen horrelakoa; ez zuen era horretako potinjeak erabiltzen. Zenbat ilusio ezkondu haurretik... Bera ona izan zen, baina... gizagaisoak ez zuen gauza onik egiten. Juanitok eta Rikarditok lur jota utzi zuten. Nere ahalegin guztiak ezin izan zituen miseriatik atera. Berrogeitamar urte labe mardarikatu haren aurrean, eta On Luis zikoitzak gosez ez hiltzeko beste ematen zidan. On Luis! Denek On Luis deitzen zioten negargarri bat izan arren. Dirudun zelako losintxaz betetzen genuen, tenazarekin jotea merezi arren. ”Gauzak gaizki dabilta; honek ezin du irau, egunetik egunera okerrago. Zergak, ba al dakizue zenbat kentzen didaten? Hemen denak xurgatzera datoz; horrela ezin dugu aurrera egin, ez ezin dugu... —eta zerbait desatsegina esan behar zigu-nean (hori bait zen bere eginbeharra) betaurrekoak egokitzen zituen— ez, ezin leike; ezin dizuet soldata jaso. Bizitzeko besterik ez dut irabazten eta!” *Gizagaixoak* bizitza osoa hortan eman zuen, doi-doi bizitzeko

adina irabazten, beti larri, baina milioak egin zituen, gu berriz harri ta mutil lanean..."

—Aizu, baduzu paperik?

—Tori.

—Ekatzu, mesedez, ikusten duzu...

Hitz zakar batzu jaurti zituen. Mahaitxotik zigarro papera hartu eta jaurkitzen ahalegindu zen. Gorputzak ezin izan zuen halako nekerik egin. Begiz zulatu zuen. Estaltzen zion oheazala alde batera bota eta neke haundiz jeiki zen. "Ah...! Tira hori ni baino okerrago dago..." Okertuta urbildu zitzaion eta paper batzu eman zizkion.

—Joe! Ea noiz erosten duzun papera, beti besteen kontura ibili barik.

—Zuk duzun erretiroa banu...

—Kaka zaharra!

Ohera itzuli eta etzan aurretik gaumahaitik ardo boteila bat hartu eta trago bat edan zuen. Ezpainak miatzkatzen etzan zen.

"Zuk duzun erretiroa banu..." Ja! erretiroa! Bost pezeta miserable, doi-doi ardo pixka bat edateko eta ez egunero. Berrogei urte lanean, ugazaba aberasten, eta orain hemen preso; hobe nuen horrek bezala bizitzaz gozatu. Horrek bizitza osoa parrandan eman zuen; ni, berriz, eguna joan eguna etorri, berrogeitamar urtez goizeko zortzietan edo lehenago infernura sartzen nintzen, dantzara. Eta orain biok hemen. Nik bost pezeta jasotzen ditudala eta horrek ezer ez, horixe desberdintsun bakarra. Bost pezeta ordaintzen zidan On Luisek orain hogeitamar urte eta horrekin bizi ginen ahal genuen bezala. Rosa laster joan zen; ezin izan zuen gure miseria eraman eta nere haurtxoekin geratu nintzen. Juanito azkar hasi zen eta ni gazte nintzenean zirikatu zizkidaten ideiak bururatu zitzaizkion; baina ni baino ausartagoa izan zen. Ahal izan zuenean Ameriketara joan zen diru egitera... Gizarajoa! Ez da nitaz gogoratu. Lotsatu egingo da, ze, aita zuhur eta berekoi lez esan niona egi bihurtu da. Ameriketari aberastu zen Errotako Rufinok zera esan zidan igaz, lanean ziharduela, behartsu, leku guztietako behartsuen erara. Rikardito bere ama bezalakoa zen. "Aita, nik lagunekin jolas egitera joan nahi dut". Joñas egin... kuittauak ezin zuen jolas egin. Hamahiru urte zituela joan zen... hilerrira eraman zuten.

Hamabi, hamar, zortzi ordu itoten zuen labe haren aurrean. Noizean behin On Luis igarotzen zen, egunetik egunera zaharrago, okertuago, betaurrekoak sudurretik erortzen zitzaizkiola. Berak ez zuen jasan behar labeko sua baina bazirudien osasuna ez zihoakiola hobeto; xurgatzen zigun odola kaltegarri gertatzen zitzaion nonbait. Gogoan dut labe ondotik igaro zen egun hura, betiko leloa errepikatuz: “pozik egon zaitezke, orain lau ordu gutxiago egiten duzue eta bi bider gehiago irabazten duzue...” Ja! ja!, bere azken *karitate* lana izan zen. Deabruak eraman zuen... edo, dena delakoek! Bere semeak...”

Kanpai hotsa entzun zen. Eguzkiak azken izpiak jaurtitzen zituen, indage, leiho irekitik sartuz, alboko ohearen zati bat zahuritzen zutelarik. Metereologo bikotea eguraldiaz eta iztaz eztabaidan igaro zen; Anton atzetik, karkaisa lurrera bota eta zapalduz. Jeiki egin zen; ardo trago bat edan eta euren atzetik joan zen makilaren laguntzaz.

Mojak Ave Mariak errezatzen zituen eta atso-agureek mekanikoki eta isilean erantzuten zioten. Azken aulkian eserita, begirada galduta eta ezpainak estututa, Pedro bere ideietan murgilduta zegoen. Eskubitan kapera menperatuz, pulpitoa hutsik.

“Igandetan apaizak gauza asko esaten ditu; orratzari ere punta ateratzen dio; oso ondo azaltzen du dena...; dena dago argi, baina... berarentzat! Berak bezala atera ahal banu hemen barruan dudana...; odola nastatzen didan hau. Horrek ez ditu bizi izan nere berrogeitamar urteak labe baten aurrean...; horrek ez ditu jasotzen nik bezala nere izerdien errentak... “Pazientzia... Jesusek gugaitik jasan zuen...” Eta nik eraman dudana On Luisen semeak kotxean eta parrandan ibil daitezen, eta orain bost pezeta zikin jasotzeko. “Mundu hau ez da zuzena... zorrak bestean ordainduko dira”. Bestean!”

Mojak otoitzean ziharduen, begiak batuta, errosarioaren kunderrak zenbatuz, atso-agureak erantzuten.

“Egun honetako ogia emaguzu gaur...”

“Zergatik ezin ote dut horretan sinistu beste hauek bezala? Horrela dena argi legoke, abadeak domeketan dionez. Baina... ezin dut! Ia eraman ezin dudan gorputz honek, berrogeitamar urtez odoleztaturiko gorputz honek hitzak baino zerbait gehiago behar du: berotasuna, mai-

tasuna, kapritxoak... Ez nituzke ezertarako baina. Joanak joan eta ez du konponbiderik.

Orduan zer? Nahi nuke... ez dakit, ez dakit. Hemen barruak dudan hau hautsi; iraganari baietza eman; lasaitu. Baina hemen dudan odol usteldu hau... "Aita, pelota bat nahi dut; zergatik ez didazu erosten?" "Hau arintzeko sendagai berri bat behar da. baina... ez dakit, garestia da, oso garestia... "Itxaron ezazu egun batzuk, mesedez; aurrerapen bat eskatuko dut eta ordainduko dizut..." "Berehala ordaintzen ez badidazu, beste etxebizitza bat bilatu beharko duzu". Zer dela eta eraman behar izan dut Hainbeste! On Luisen semeak ordea... 300.000 pezeta ordaindu omen dute". 300.000 pezeta! Horietatik zenbat ote dira ne-reak? Ez, ez, ezin liteke! Ez, ez...!"

—Aizu, ba alduzu ogirik afaltzeko?

—...

—Pedro! Ez alduzu entzuten?

—Hoa txakurraren salara!

—Joe! eman nahi ez duzunean...

—Utz eidak bakean!

Eskumako atso zaharrak zizikatzen hasi ziren destainezko begira-dak jaurtikitzen zizkiotelarik.

—*Refugium peccatorum.*

—*Ora pro nobis.*

—*Consolatrix afflictorum.*

—*Ora pro nobis.*